
THE FESTIVAL OF ETHNICITIES, BAGRAS AND THE KOTLEN CARPET: UNITING LOCAL COMMUNITIES AND (RE)DISCOVERING TRADITIONS

Kamelia Petkova

Institute of Philosophy and Sociology, Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria,
kamelia.petkova@gmail.com

Abstract: In today's global world, festivals have established themselves as an essential component of the cultural life of late modernity. In Bulgaria, in recent years we have witnessed an avalanche-like increase in the number of these events, especially after the COVID-19 pandemic. Of course, organizing festivals is by no means a new idea. They have existed since ancient times, and the word itself is derived from Latin and means public joy and merriment (Falassi, 1987). However, the "festival boom" we are witnessing today can be seen as an opportunity for even small, peripheral municipalities to become cultural centers and gain prominence. A typical example of such a small municipality is the town of Kotel, which for the seventh year has successfully organized the "Festival of Ethnicities, Colors and the Kotel Carpet". This event is an object of research interest from the point of view of the energy and magnetism with which it attracts thousands of visitors every year. As an example of preservation of local communities, this festival is unique, demonstrating the cohesion and unity of all ethnic groups on the territory of the municipality (Bulgarians, Roma, Turks and Karakachans), to live together in peace and harmony among themselves. As a celebration of the city, this festival reproduces some essential local characteristics related to the fact that there is dialogue and understanding between the "different" who come together in the name of a common idea of joint celebration. The built network of informal connections and relationships that are created and strengthened during the preparation and running of the festival generates potential, the significance of which continues to have an effect even after the event is over.

This festival in this particular case can also be seen as an attempt to strengthen the community's "internal" social and cultural identity by providing an arena for residents (Bulgarians, Roma, Turks and Karakachans) to draw on shared histories, cultural practices and ideals (Ekman, 1999) and therefore produce and reproduce local knowledge for the four ethnicities. The included observation of this festival and a series of in-depth interviews within the project "Local holidays: a resource of local communities to deal with crises", financed by the Scientific Research Fund of the Ministry of Education and Culture, will allow to outline some essential characteristics of this festival, bringing out its hidden potential for the development of local identity of local communities.

Keywords: Local communities, festivals, holidays, ethnicities, identity.

ФЕСТИВАЛА НА ЕТНОСИТЕ, БАГРИТЕ И КОТЛЕНСКИЯ КИЛИМ: СПЛОТЯВАНЕ НА ЛОКАЛНИТЕ ОБЩНОСТИ И ПРЕ (ОТКРИВАНЕ НА ТРАДИЦИИ)

Камелия Петкова

Институт по философия и социология при БАН, kamelia.petkova@gmail.com

Резюме: В съвременния глобален свят, фестивалите се утвърждават като съществен компонент от културния живот на късната модерност. В България през последните години ставаме свидетели на лавинообразно нарастване на броят на тези събития, особено след пандемията от КОВИД. Разбира се, организирането на фестивали никак не е нова идея. Те съществуват от древни времена, а самата дума произлиза от латински и означава обществена радост и веселие (Falassi, 1987). Все пак „фестивалния бум“, на който ставаме свидетели днес може да бъде разглеждан една възможност дори и за малки, периферни общини да станат културни центрове и да придобият известност. Типичен пример за една такава малка община е гр. Котел, който вече седма година успешно организира „Фестивал на етносите, багрите и котленския килим“. Това събитие е обект на изследователски интерес от гледна точка на енергията и магнетизма, с който привлича хиляди посетители всяка година. Като пример за съхранение на локалните общности, този фестивал се отличава с уникалност, демонстрирайки сплотеността и единството на всички етноси на територията на общината (българи, роми, турци и каракачани), да живеят заедно в мир и хармония по между си. Като празник на града, този фестивал възпроизвежда някои съществени местни особености, свързани с това, че е налице диалог и разбирателство между „различните“, които се обединяват в името на една обща идея за съвместно празнуване. Изградената мрежа от неформални връзки и взаимоотношения, които се създават и

затвърждават по време на подготовката и провеждането на фестивала генерира потенциал, чиято значимост продължава да има ефект дори и след приключване на събитието.

Този фестивал в конкретния случай може да бъде разглеждан и като опит за укрепване на „вътрешната“ социална и културна идентичност на общността, като предоставя арена за жителите (българи, роми, турци и каракачани) да черпят от споделени истории, културни практики и идеали (Ekman, 1999) и следователно да произвеждат и възпроизвеждат местни знания за четирите етноса. Направеното включено наблюдение на този фестивал и серия от дълбочинни интервюта в рамките на проект „Местните празници: ресурс на локалните общности за справяне с кризи“, финансиран от Фонд научни изследвания към МОН ще позволи да бъдат очертани някои същностни характеристики на този фестивал, извеждайки неговия скрит потенциал за развитието на местната идентичност на локалните общности.

Ключови думи: Локални общности, фестивали, празници, етноси, идентичност.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

В съвременния глобален свят, фестивалите се утвърждават като съществен компонент от културния живот на късната модерност. В България през последните години ставаме свидетели на лавинообразно нарастване на броят на тези събития, особено след пандемията от КОВИД. Разбира се, организирането на фестивали никак не е нова идея. Те съществуват от древни времена, а самата дума произлиза от латински и означава обществена радост и веселие (Falassi, 1987). Все пак „фестивалния бум“, на който ставаме свидетели днес може да бъде разглеждан една възможност дори и за малки, периферни общини да станат културни центрове и да придобият известност. Типичен пример за една такава малка община е гр. Котел, който вече седма година успешно организира „Фестивал на етносите, багрите и котленския килим“. Фестивалите, като тематични събития с огромен потенциал на въздействие са обект на изследователски интерес от редица науки като етнологията, етнографията, философията, социологията, икономиката, туризма и др. Идентифицирането на техните същностни специфики и енергия изисква прилагането на един интердисциплинарен подход, с оглед отчитането на различните аспекти, връзки и взаимодействия, които се изграждат по време на подготовката и провеждането на фестивала между членовете на дадена локална общност и различни заинтересовани страни. Глобалния свят, нарастващата дигитализация и промените в социалната и икономическа сфера, способстват за едно по-тясно профилиране и промяна на облика на тези събития (Липовецки 2008: 69). Все повече нараства популярността на онези фестивали от смесен тип, които умело съчетават забавлението, танците, музиката, консуматорското поведение, изложбите и дейности насочени към връщането към отдавна забравени традиции какъвто е като замисъл именно фестивала, обект на настоящия изследователски интерес.

2. МЕТОДИ

Настоящия доклад се базира на вторичен анализ на резултати от проведено включено наблюдение и дълбочинни интервюта с представители на местната власт, работещи в община Котел. Проведените качествени проучвания са реализирани в рамките на проект на тема: „Местните празници: ресурс на локалните общности за справяне с кризи“, финансиран от ФНИ на МОН (КП-06-Н45 / 5 от 30.11.2020). Получените резултати са разгледани през призмата на теорията за модерността (Giddens, 1990), като се отчитат и спецификите на теорията за мрежата и заинтересованите страни от гледна точка на сътрудничеството и взаимоотношенията, които се изграждат по време на този празник между местните участници. Концепцията за мрежа първоначално е предложена от Håkansson и Snehota през 1989 г. и се фокусира върху описването на взаимозависимостите между различните взаимоотношения на бизнес организациите, с други думи техните мрежи от отношения, като мрежи. Тези взаимозависимости могат да бъдат описани като „дейности, ресурси и участници“ (Håkansson & Snehota, 1989).

3. РЕЗУЛТАТИ

Град Котел се намира в Югоизточна България, като той е общински център и заедно с 21 села съставляват община Котел. Подобно на редица други провинциални градчета в България и Котел се характеризира с прогресивно намаление на броя на населението, като по данни на НСИ към 31 декември 2022 г. общият брой на жителите е 15 873 души (www.nsi.bg). От гледна точка на етническата структура на населението, в периода между двете преброявания на населението се запазва съотношението между трите основни етноса на територията на община Котел (План за интегрирано развитие на община Котел за периода 2021–2027 г. :66)

Таблица 1. Етническа структура на населението в община Котел към 01.02.2021 г. (в брой)

	Общ брой
Българска	5314
Турска	4733
Ромска	4117
Друга	138

Източник: https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf?x_2=2025

Фестивала на Етносите, багрите и котленския килим е сравнително скоро създадено събитие, което бележи началото си от 2022 г. Той е пример за едно умело съчетаване на различни по характер дейности, имащи огромен ефект, както върху локалните общности, а така също и върху посетителите. В основата на неговото създаване е една инициатива на местната власт, която си поставя за цел да покаже и демонстрира на местните жители, посетителите и гостите как едно събитие може да се превърне в обединяваща сила на локалните етнически общности, живущи в рамките на дадена територия, създавайки видима и съществена връзка между поколенията. По думите на кмета на община Котел, този фестивал оказва съществено влияние върху живота на локалната общност. Той спомага не само да се укрепят и сплотят общностите, както е посочено още от Жан-Жак Русо (1893), но и създава нови възможности, превръщайки се в арена за социална ангажираност на представители на различни поколения: млади и стари, на роми, турци и българи:

- *„Преди 8 години, когато си правех предизборната кампания аз им казах следното: първата ми задача е да Ви върна самочувствието и мисля, че чрез този фестивал освен това, че хората имат възможност пряко да участват и да акумулират някакви средства, защото ние не вземаме и наеми на продавачите по сергиите, ние не вземаме никакви наеми. Всичко е безплатно. Всеки има възможност, бабите по селата правят терлички зимата, сега ще ги продадат, кой си направил сирене, кой си направил еди какво си. Ще си изкарат дървата за зимата. Не вземаме наеми. Рефлексията е и икономическата и в културен аспект. Радвам се , че хората припознаха този празник като празника на Котел“.*

Както е видно от мнението на интервюирания представител на местната власт, този фестивал е провокиран от желанието да се отпразнува уникалната идентичност и талант на местното население. (Scholt. V& Marutsoe, 2019). Той възражда вече позабравени занаяти, които са били практикувани в миналото като например тъкането и изработването на килими. Създадената празничност, в която социалната ангажираност на представители на различни възрастови групи е водеща правят това събитие с различен характер от ежедневието (Saatici. G. Ç. Onsekiz, 2020). Този фестивал е един пример за това как един местен празник акумулира енергията на локалните общности и способства за укрепване и задълбочаване на социалните връзки между местните хора бидейки проява на тяхната идентичност (Durkheim, 2001). От друга страна, взаимоотношенията, които се изграждат между различните етноси по време на дейностите създава възможност за укрепване на межкултурния диалог. По думите на кмета на община Котел: *„фестивалът е пример как се възражда един древен занаят и как живеят днес в единство трудолюбивите и борбени балканджии, макар и да са от различни етнически общности, неговото име идва от идеята да обедини всички етнически общности, живеещи в Котел, като предостави възможност на всяка една от тях да представи своите обичаи, традиционна кухня, облекла в специално създадени „села на етносите“.*

Никои фестивал не съществува без контекст или без взаимовръзки между себе си и околния свят. Както Гетц, Андерсън и Ларсън подчертават, фестивалите са играчи в среда, *„в която целите и ресурсите за събитието се договарят от множество страни“* (Getz, 2007:104). Следователно, взаимодействието на фестивала с другите в тази среда е предпоставка за допускането, че той може да има някакво въздействие или да допринесе за каквото и да е развитие изобщо, било то икономическо, социално или културно. Със сигурност обаче въздействието не е еднопосочно, говорим за сложни дву- или повече-посочни връзки и взаимодействия, в които основните актьори участват.

Самият замисъл на този местен празник е да съчетае различни дейности: занаяти, изложби, демонстрации на автентично багрене на вълна, тъкане на килими, традиционни ритуали, приготвяне на различни ястия типични за българския, ромския, турския и каракачанския етнос, танци, музика и изложения на котленски килими. На посетителите се предоставя възможността да се върнат към историята, запознавайки се с тънкостите и технологията по тъкането, а така също и с най-известните модели котленски килими изработени по образци през XVIII век: „Динени кори“, „Къдрявите звезди“, „Огърлиците“ и „Фучила“. Това, което отличава отделните модели е цветовата гама, наличието на бордюри и различната композиция от фигури и орнаменти и централната или периферна част: ромбове, стилизирани звезди с ченгелчета, шестолъчна звезда, зигзагообразни елементи и др. Налице е една приемственост между поколенията, като за

целта по-възрастните показват и учат по-младите на различни техники „на чифт“ и „късана техника“, с финансовото съдействие на основния организатор на събитието, осигуряващ за събитието тъкачни станове за деца, които могат заедно с по-възрастните да се върнат към забравения занаят.

Снимка 1. Изработката на котленски килим

Снимка 2. Децата и завръщането към килимарството

Този фестивал, освен като празник е и: „поглед към историческото минало на града и най-известния занаят, който е бил организиран в Котел и който е хранел котленци ,а именно килимарството. Правим една експозиция сред големите дървета в парка и там тия естествен багри и цветове от миналото се смесват със зелените дървета и атмосферата става чудесна“ (мнение на представител на местната власт). Фестивалът налага общностна идентификация, която Дюркем описва, акцентирайки върху психологическата страна на празничното преживяване - чувството на колективен кипеж (effervescence collective), в който индивидът получава опит за нещо по-голямо от себе си, което е в действителност общността, макар и в дегазирана форма. По такъв начин Дюркем изтъква функционалния аспект на празника в създаването на определена социална солидарност и в поддържането на кохезията на общността. Това събитие, по думите на местните жители впечатлява гостите като: „създава атмосфера, създава душа. Това е различното защото повечето празници в България са по-комерсиално насочени, с по-фалшиви послания. Стоят малко по-други стимули. Ту всичкото е сърце и душа. И това се усеща и най-интересното е, че посетителите го усещат. Тази струна се усеща и им харесва. Енергията се създава върху самите хора“. Макар че се провежда в населено място, което не се радва на популярност като туристическа дестинация, неговата енергия и скрит потенциал за въздействие проличава от многото чуждестранни посетители, които го посещават. По думите на кмета на община Котел, този фестивал се радва на много посетители, включително и от чужбина: „тази година очакваме около 20 хиляди гости от цялата страна и от чужбина. През годините имало е французи, немци, корейци, румънци, гърци, турци от Турция. Тази година имаме и поляци. Около 50 човека са си купили самолетни билети и ги очакваме днес. Тяхна е инициативата. Дори са научили и някои народни танци, които ще изиграят. Имахме и заявки за участие и от САЩ тази година, но времето беше малко за тях. Та фестивалът придоби голяма популярност заради темата и философията си. Не е комерсиален, което е най-важното. И е ориентиран само за хората. И така се възприема много добре и извън рамките на държавата. Дори една докторантка взера беше при мен, в пращия Университет защитава на тема етноси и идва а пети път на този фестивал и е италианка“.

Редица изследователи, като Дъфи и Екман разглеждат подобен тип фестивали като повод за укрепване на „вътрешната“ социална и културна идентичност на общността, като се предоставя арена за жителите да черпят от споделени истории, културни практики и идеали (Екман, 1999) и следователно да произвеждат и възпроизвеждат местни знания. Именно такава е и идеята за създаването на така наречените „села“ на различните етнически общности по време на фестивала в Котел: българско село, ромско село, турско село и каракачанско село. По думите на представителя на местната власт: „тези села, които ги организираме по

време на празника са една импровизация, в която показваме бита, показваме кухнята, правят баница на връшник, неща, които са забравени отдавна, а са много вкусни. Показваме носии, типични за даден етнос, един обичай, както и част от фолклора. Тази година по един проект ще представим как се празнува Гергьовден от четирите етноса. Това ще бъде на откриването утре. Този празник е универсален и се празнува и от четирите етноса. И в добро и в лошо, всички етноси са заедно“.

Снимка 3. Българско село

Снимка 4 Ромско село

Снимка 5. Турско село

Снимка 6 Каракачанско село

От тази гледна точка и Фестивала на етносите в Котел, може да се счита за един успешен пример за едно колективно празнуване, едно тематично тържество, място на непрекъснат диалог между представителите на различни етнически общности за една възможност за културно участие и за културна изява. Според някои автори, за някои етнически общности остава трудно да изразят своята култура на произход в ежедневието, поради което тяхното участие и изразяване по време на подобен тип фестивали е едновременно изключително и ценно. Следователно тези събития допринасят за развитието на успешен

мултикултурализъм, позволявайки на етническите малцинства да възпроизведат своите позабравени традиции като запазят своята култура и осигурят нейното продължаване от едно поколение на друго, създавайки мост между поколенията (Lee & Arcodia, 2012).

При организацията и провеждането на фестивала се включват активно, освен представителите на различни етнически общности, а така също и млади, по-възрастни хора от града, които предават своите знания и опит на по-младите и способстват за изграждане на видима връзка между поколенията. Според кмета на община Котел: „в празника участват много млади хора и всяка година те са все повече и повече. Мен ме радва не само това, че участват младите защото те са ни бъдещето, но ме радва, че участват и много възрастни хора, които предават своя опит и знания на по-младите, защото тук имам много занаяти, които трябва да се предават на младите и които ще изчезнат тъй като някои поколения си отиват. Например, една от жените, която е на осемдесет и няколко години е и онкоболна и ентузиазма и енергията, която вкарва в този фестивал, за да ми помага е по-голям от на пет млади. Това са хора, които са научени да работят, с чувство на отговорност и най-вече с чувство за дълг в обществото. Неца, които младите трябва да го земат за пример“

Подобно на редица други фестивали, основен организатор на този фестивал е община Котел с активната подкрепа на местните жители. Местните бизнесмени, читалища и неправителствени организации не се открояват като активни агенти, подпомагащи цялостната организация на празника, независимо, че той въпреки че няма комерсиален характер си поставя специфични цели, насочени към стимулиране на търговската дейност в населеното място: „организацията пада на гърба на общината. В рамките на организацията не вземат участие бизнеса, читалището или местни НПО. Всичко се изнася като организация от общината и от приятели. Основните източници на финансиране отново е общината. Градът е малък, няма развита икономика, това, което имаме го постигаме с много труд, за това ние създаваме възможност на търговците и на всички трудолюбиви котленци да си искарат малко парички за зимата. Тук не се взема наем за сергия или павилйон, всичко е безплатно за търговия от предприемчивите котленци“.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Фестивала на етносите, багрите и котленския килим е един добър пример за събитие, което дава възможност за стимулиране на предприемчивостта на локалните общности; разбиране на традицията; заявяване и отстояване на идентичност, преодоляване на етнически различия и предрасъдъци (Eldridge, 2019). Този местен празник не само изразява колективен емоционален етос, но отразява и социалните отношения между представители на различни етнически общности (Rao, 2016). Изградените по време на празнуването връзки между различни социални актьори ги и преобразява в качеството си на механизъм на социална промяна. Този празник не само възстановява социалното единство и структура, а и представлява динамичен механизъм, чрез който локалните общности се предефинират и променят във времето (Mair, 2018). Дори и в бъдеще този фестивал ще продължи да бъде чакан и желан от страна на местното население, тъй като неговия потенциал ги обединява и ги кара да се чувстват горди пазители на отдавна забравени традиции и обичаи.

ЛИТЕРАТУРА

- Липовецки, Ж. (2008). Парадоксалното щастие. Опит върху обществото на хиперконсумиране. София: Рива.
- План за интегрирано развитие на община Котел за периода 2021–2027 г. (2021). <https://coeromact.org/sites/default/files/MDIP%20kotel%202021-2027.pdf>
- Durkheim, E. (2001). The elementary forms of religious life. Oxford University press. (Originally work published 1912)
- Ekman, A. K. (1999). The revival of cultural celebrations in regional Sweden: Aspects of tradition and transition. *Sociologica Ruralis*, 39(3), 280-293.
- Eldridge, A. (2019). Strangers in the night: Nightlife studies and new urban tourism. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 11(3), 422-435. <https://doi.org/10.1080/19407963.2019.1583666>
- Falassi, A. (1987). Festival: Definition and morphology. In A. Falassi (Ed.), *Time out of time. Essays on the festival* (pp. 1-10). Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Getz, D., Andersson, A., & Larson, M. (2007). Festival stakeholder roles: Concepts and case studies. *Event Management*, 10, 103-122.
- Getz, D. (2007). *Event studies: Theory, research and policy for planned events*. Oxford: Butterworth-heinemann
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*.

- Håkansson, H., & Snehota, I. (1989). No business is an island: The network concept of business strategy. *Scandinavian Journal of Management*, 5(3).
- Falassi, A. (1987). Festival: Definition and morphology. In A. Falassi (ed.), *Time out of time*. Albuquerque, nm: University of new mexico Press.
- Lee, I., & Arcodia, Ch. (2012). Key Characteristics of Multicultural festivals: a Critical review of the literature. *Event Management*, Vol. 16, pp. 93–101
- Mair, J. (Ed.). (2018). *The Routledge handbook of festivals*. Routledge.
<https://www.routledge.com/The-Routledge-Handbook-of-Festivals/Mair/p/book/9781138735811#>
- Saatci, G. Ç. Onsekiz. (2020). The Role of Local Festivals from The Brochure Layout Perspectives in Creating a Destination Image: A Content Analysis Research, Retrieved from:
<https://core.ac.uk/download/pdf/143850733.pdf>
- Scholt, V., & Maputsoe, L. (2019). Understanding the residents' social impact perceptions of an African Cultural Festival: the case of Macufe. *Journal of Tourism and Culture change* ., Vol 17. 2019
https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf?x_2=2025
- Rao, V. (2016). *Poverty and Public Celebrations in Rural India*. Word Bank, Retrieved from:
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.18.1366&rep=rep1&type=pdf>